

ยามได้สิเมื่อเอือน

written by นิธิ นิธิวีรกุล | กรกฎาคม 3, 2022

“ยามได้สิเมื่อเอือน” เป็นหนึ่งในขายคาเรื่องสั้นที่ชวนตั้งคำถามถึงผู้คนที่ใช้ชีวิตริมโขงตั้งแต่เกิดจนสิ้นชีพ เพราะชีวิตบนสายน้ำมาพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงทุกโมงยาม

นิธิ นิธิวีรกุล เรื่อง

เกาะ แก่งที่มองเห็นอยู่เบื้องหน้า คือ ที่หลบซ่อนของฝูงปลาในฤดูวางไข่ คือ จุดวางไข่ของฝูงนกพลัดถิ่น คือ จุดพักผ่อนของชาวบ้านริมโขงเพื่อสดับรับฟังเสียงของแม่น้ำ และคือปรากฏการณ์ธรรมชาติ ซึ่งอำนาจทุนและรัฐได้หลงลืมไป กลับรวมกันรุมทั้งสายน้ำแห่งชีวิตที่ไหลพาดผ่านแผ่นดินมาหลายร้อยหลายพันปี นับแต่ครั้งยังไม่มีเส้นพรมแดน

นับแต่ครั้งตำนานน้ำท่วมเมืองโย-นก ถูกรจนาขึ้นเป็นผูกๆ บอกเล่าเรื่องราวแต่อดีตกาลของลูกหลานน้ำของ กูชื่อ แก่น พ่อตั้งให้อย่างง่าย แม่กูตายหลังคลอดได้เจ็ดมือ แม่เจ็บออกๆ แอดๆ มาจากโรคครั้งไปทำงานโรงงานสารเคมีในเมือง แม่กูตายอย่างอนาถาเฉกเช่นคนยากไร้นับแสนล้านในแผ่นดินได้ร่วมบรมโพธิสมภารนี้

พ่อกูนั้นดีหน่อย ตายในฐานะหลวงพ่อวัดประจำหมู่บ้าน ตายโดยมีคนกราบไหว้ มีคนทำพิธี มีคนเก็บเถ้ากระดูกมาให้กูได้ไปรยลงน้ำของ การได้เห็นชีวิตพ่อและแม่ กูตั้งใจกับตัวเองแต่วัยรุ่นว่า จะไม่เดินตามรอยเท้าทั้งสองผู้ ดังนั้น

กูจึงปลดเรือที่พ่อผูกไว้บนานเน นำเรือลงน้ำให้กลับมาใช้ชีวิตใหม่แล้วพาล่องเรือไปตามหัวใจผู้เฝ้านารี

กูพาตัวเองขึ้นไปถึงมณฑลยูนนาน ย่ำเท้าผากเรือไว้กับวัดเก่าแก่ริมของเข้าสู่เขตแดนขาวขาวไทลื้อ มองหาร่องรอยอดีตตามบ้านเรือนและใบหน้าผู้คนในนครเชียงรุ่ง

กูเดินผ่านเทือกเขาที่กลับกลายเป็นเขื่อนในนามจิงหง ปี 1990 นั้นเขื่อนม่านวานกำลังเริ่มก่อร่าง หมุดหมายแรกของความพินาศย่อยยับของลำน้ำที่กูเห็นมาแต่เกิดของชีวิตผู้คนที่ต้องระเห็จเร่ร่อนไปอย่างคนที่ถูกอำนาจรัฐและทุนทุบทำลายจนแทบไม่เหลือความเป็นคน ณ ดินแดนเก่าแก่เต็มไปด้วยภาษาที่กูไม่เข้าใจ รอยยิ้มอันลึกซึ้งและความตายที่เดินปะปนอยู่กับผู้คนในเมืองที่ซ้อนทับระหว่างยุคเก่าและยุคใหม่

กูล่องและล่องไปอย่างไม่มีจุดหมาย เพราะสายน้ำ คือบ้านกูและแผ่นดินแปลกหน้านั้น คือ ผังท่าพักผ่อน จวบจนเมื่อกู ทอดสมอยังท่าเรือเมืองปากเซ แลได้พบหญิงสาวใช้ชีวิตอยู่ริมน้ำโขงเช่นเดียวกับกู รอยยิ้มของลูกสาวผู้เกิดจากทหารจีไอและแม่หญิงสาวลาวใต้ก็ตอกตรึงใจกูให้มีอาถอนสมออกจากปากเซเป็นเวลาร่วมสิบปี ผ่านคืนวันของการได้เห็นสายน้ำโขงเปลี่ยนแปลง ถ้อยคำที่กูไม่เคยคิดจะได้ยินจากปากคนปากเซ ชูมือนี้บ้านเฮามันแห่งแล้งหลาย ทำให้กูได้มองเห็นว่า สายน้ำเมื่อถูกกั้นแล้วแห้งขอลงไปนั้นเป็นเช่นใด

จนเข้าสู่ปีที่สิบเมื่อศตวรรษใหม่ข้ามผ่านมาถึงปี 2010 ชาวบ้านริมโขงมากมายประสบปัญหาภัยแล้ง แลลูกกูอายุได้สิบขวบพอดี จักสุกจึงถามในวันหนึ่ง “ยามได้สิเมื่อเฮือน”

กูมองสายน้ำโขง นึกถึงลำน้ำของที่บ้านเกิด นึกถึงเมื่อคราวน้ำมากหลายจากการปล่อยน้ำออกจากเขื่อนเมื่อปี 2008 กูจึงตัดสินใจถอนสมอเรือจากปากเซ ร่องเรือทวนน้ำกลับมายังลำน้ำของ ผ่านการก่อสร้างเขื่อนไชยะบุรี จนเมื่อกลับมาถึงเชียงของ กูจึงได้ทอดสมอเรือของพ่อกลับขึ้นบ้าน ซึ่งทรุดโทรมไปตามกาลเวลาตลอดหลายปีของการเร่ร่อนเพื่อฟื้นฟูบ้านที่เคยหุนนอนในความหลังให้กลับมามีความทรงจำในคืนวันของอนาคต

ชีวิตกูมีเหตุผลของการดำรงอยู่ กูไม่ต้องมองดวงดาวเพื่อกำหนดทิศทางที่จะไปไหนต่อไหนอีกแล้ว กูเพียงแต่มองหาหลังคาบ้านริมน้ำของ มองหาร่างเมียและลูกชายที่รออยู่ กูพบความสงบในที่สุดและคิดว่า หากเป็นเช่นนั้นจนตายไป

การได้เห็นลูกเติบโตใหญ่ การได้เห็นลูกมีชีวิตที่พ้นไปจากความทุกข์ยากคงเป็นปรารถนาที่สุดของผู้เป็นพ่อเท่าที่จะหวังได้ จนเมื่อเสียงระเบิดเกาะแก่งยังชายแดนตลอดริมน้ำของไหลลงจากจีน พม่า มาจนถึงลาว บ้านเกิดของจักสุกตั้งขึ้น เมียกูห้วงโยน้ำโขงแจกเช่นกูที่มีความทรงจำต่อสายน้ำเดียวกันนี้ นางขอพาลูกกลับไปบ้านเกิดเมื่อรู้ข่าวญาติพี่น้องตั้งใจรวมตัวกันคัดค้านการระเบิด กูขอให้นางนึกถึงบ้านอีกหลังที่นางเลือกฝังใจไว้ที่เชียงของ แต่นางคือ และความตื่อนั้นมาซึ่งความตาย

จักสุกและลูกชายกูที่กำลังย่างเข้าสู่วัยรุ่น ปลูกใจคนริมน้ำให้ร่วมกันต่อต้านการระเบิดเกาะแก่งที่เกิดขึ้นทั้งที่

ชายแดนจีน-พม่า ชายแดนจีน-ลาว ฎได้แต่สวดภาวนาขออำนาจแห่งสายน้ำอวยพรให้นางปลอดภัย ฎรับรู้เพียงว่า เรือลำโดยสารของเมียและลูกจะล่องขึ้นไปถึงเมืองพง เขตน่านน้ำพม่าตรงข้ามกับเมืองมอม เขตน่านน้ำลาว

ไม่ไกลนักจากสามเหลี่ยมทองคำ ฎเบาใจได้บ้าง เมื่อรู้ว่านางอยู่ไม่ไกล ในวันเดียวกันนั้นนั้น ชาวบ้านเชียงของบาง ส่วนก็พาเรือล่องไปร่วมสมทบด้วย ฎได้แต่อวยพรพวกเขาเช่นกัน ฎมีหน้าที่ต้องดูแลต้องเก็บ/ตากถังงอกและไถจาก ริมฝั่ง วันเดียวกันนี้ ฎจำต้องเก็บพืชผักเหล่านั้นเพื่อนำไปขายในตลาดตัวเมือง ชาวคราวจากขวานผ่าซากมาถึง เช้า วันนั้นมีเท่านั้น จวบจนเมื่อตกเย็นแลค่ำ เมียและลูกก็ยังไม่กลับ ฎแว่วเสียงกระซิบของนางลอยมาตามลำน้ำ

ฎจึงพาเรือล่องไปยังสามเหลี่ยมทองคำ มีความสับสนอลหม่านเกิดขึ้น มีเรือของทหาร ตำรวจมากมาย และรวมเรือ ชาวบ้าน แต่ไม่มีร่างของเมียและลูก ฎเพียรหา ทักถามเรือทุกลำ แต่ไม่มีใครเห็น ไม่มีใครรู้ชะตากรรม และมีบ้าง เยาะหยันฎว่า เมียชอบลูกหนีกลับไปปากเซแล้ว ฎไม่เชื่อเช่นนั้น

ฎเชื่อว่า สายน้ำโขงพานางและลูกกลับไปแล้ว เสียงกระซิบที่ได้ยิน คือ คำยืนยันเพื่อบอกลา ฎนำเรือกลับคืนบ้าน ฎ ยังหวังในคืนนั้น และยังหวังในคืนต่อ ๆ มาจนผ่านไปหนึ่งปี สองปี สามปี สี่ปี ห้าปี ฎที่หลงเหลือแต่เพียงแก่นไผ่ชีวิต ฎไร้จุดมุ่งหมายอีกครั้ง แต่ฎไม่คิดล่องน้ำไปยังดินแดนไหนอีกแล้วจึงตัดสินใจนำเรือลงน้ำเพื่อเดินทางครั้งสุดท้าย

เกาะแก่ง ที่มองเห็นอยู่เบื้องหน้า คือ ที่หลบซ่อนของฝูงปลาในฤดูวางไข่ คือจุดวางไข่ของฝูงนกพลัดถิ่น คือ จุดพัก ฝ่อนของชาวบ้านริมโขงเพื่อสดับรับฟังเสียงของแม่น้ำ และคือ ปราการธรรมชาติ ซึ่งอำนาจทุนและรัฐได้หลงลืมไป กลับรวมกันรุมทิ้งสายน้ำแห่งชีวิตที่ไหลพาดผ่านแผ่นดินมาหลายร้อยหลายพันปี นับแต่ครั้งยังไม่มีเส้นพรมแดน นับ แต่ครั้งตำนานน้ำท่วมเมืองโยนกนครจางนาขึ้นเป็นผุกๆ บอกเล่าเรื่องราวแต่อดีตกาลของลูกหลานน้ำของ

ความทรงจำพาย้อนกลับไปยังวัยเยาว์ ซ้อนทับภาพพอกับภาพฎและลูกชายที่ควรจะได้เติบโต ที่ควรจะได้เรียนรู้ถึง เกาะแก่งต่าง ๆ ที่ควรจะได้ล่องไปตามลำน้ำของ ที่ควรจะได้รู้จักว่าจุดที่แคบและลึกที่สุด ซึ่งเป็นจุดที่ปลาปีกมาผสม พันธุ์นั้นอยู่ตรงไหน ฎดับเครื่องยนต์เมื่อมาถึงบริเวณน่านน้ำระหว่างพม่า ลาว ไทย ฎรู้ทหารเหล่านั้นไม่ได้เอาเมีย และลูกฎไป แต่ฎก็รู้เช่นกัน ภายใต้เสื้อผ้าแบบเดียวกัน ภายใต้กฎระเบียบ และอาวุธแบบเดียวกัน สำหรับฎ พวกเขาเป็นหนึ่งในเดียวกับทุนขนาดใหญ่ที่ครอบทับพวกเราไม่ว่าจะเกิดในนามชาติพันธุ์ใด

ความเงิบงันของสายน้ำแลเสียงคลื่นกระทบลำเรือ ฎมองเห็นแสงไฟจากเรือตรวจการของเจ้าหน้าที่ ฎได้ยินเสียง ประกาศผ่านโทรโข่งให้ฎแสดงตัว แต่แทนที่จะทำเช่นนั้น แทนที่ฎจะร้องตอบกลับไปว่าเป็นใคร ฎกลับเลือกหยิบ อาวุธปืนเก่าคร่ำที่พ่อฎนำกลับมาจากฝั่งลาวสมัยครั้งเข้าไปเข้าร่วมกับกองกำลังคอมมิวนิสต์ ก่อนจะฝังดินกลบ ความพ่ายแพ้แล้วพาดหัวเข้าสู่กรมการสาธารณสุขเมื่อฎเกิดออกมาแล้วชูไปยังแสงและเสียงนั้น

ฎไม่ได้ยินเสียงปืน ฎไม่ได้ยินเสียงอื่นใด เมื่อร่างฎลอยละลิวตกลงสู่ลำน้ำของ แสงสว่างสาดผ่านลำเรือ ก่อนทุก อย่างจะดับมืดไม่แลเห็นซึ่งสิ่งใด ภาพฝันวัยเยาว์ถึงเมืองโยนกนครถูกน้ำท่วมเมื่อผั่งเขื่อนพังทลายแปรเปลี่ยน กลับกลายเป็นภาพของมหานครกรุงเทพฯ จมลึกลงสู่ห้วงน้ำของความสิ้นหวัง

กุหวังให้ภาพฝันนั้นกลายเป็นจริง

กุหวังเช่นนั้นจริงๆ แม้ที่สุดแล้วเมื่อร่างไร้วิญญาณจะถูกกลบฝังไว้ภายใต้ลำน้ำของ หามีผู้ใดล่วงรู้ถึงชะตากรรม
สุดท้ายของชีวิตกุ กระทั่งไม่อาจมีผู้ใดจดจำ แต่กุยังหวังในห้วงสุดท้ายของชีวิตที่กำลังจะดับสิ้นไป

เมื่อโผล่ขึ้นสู่ผิวน้ำ จักสูกและลูกชายกุ จะรออยู่ที่นั่น